

UNIVERSITATEA „ALEXANDRU IOAN CUZA” IAȘI

FACULTATEA DE ISTORIE

ȘCOALA DOCTORALĂ DE ISTORIE

TEZĂ DE DOCTORAT

***Modalități și practici de transmitere a corespondenței
în Principatul Moldovei (secolele XV-XVII)***

REZUMAT

PROFESOR COORDONATOR:

Prof. univ. dr. Laurențiu Rădvan

DOCTORAND:

Adrian-Ionuț Gîlea

IAȘI

2026

CUPRINS

Introducere.....	5
CAPITOLUL I. Sisteme de corespondență și moduri de comunicare în estul și vestul Europei.....	32
I.1 Imperiul Mongol.....	33
I.2 Imperiul Otoman.....	46
I.3 Spațiul italian.....	55
I.4 Spațiul anglo-saxon.....	60
I.5 Spațiul polonez.....	63
CAPITOLUL II. Modalități și practici de transmitere a corespondenței în Principatul Moldovei.....	67
1. Modalitățile și practicile de transmitere a mesajelor domnului.....	72
II.1.1 Probleme terminologice.....	72
II.1.2 Olăcarii.....	74
II.1.3 Călărașii de Țarigrad.....	91
II.1.4. Beșlii și ceașii.....	100
II.1.5 Mesageri în slujba solilor și capuchehăilor.....	103
II.1.6 Mesagerii și mecanismele transmiterii de informații.....	104
II.1.7 Practici utilizate de mesagerii Moldovei.....	109
II. 1. 8 Apariția menzilor și începutul schimbării modului de trimitere a corespondenței.....	117
2. Modalitățile și practicile de transmitere a mesajelor private.....	125
CAPITOLUL III. Rute de comunicare și mijloace de transport în Moldova secolelor XV-XVII.....	132
III. 1 Cai de olac.....	132
III. 2 Atelaje.....	137

III. 3 Trasee.....	139
III.3.1 Trasee către Polonia.....	144
Traseul Iași – Suceava – Cernăuți – Liov	146
Traseul Iași – Târgu Frumos – Botoșani – Dorohoi – Cernăuți/ Hotin.....	148
Traseul Iași – Ștefănești – Hotin – Camenița/ Iași – Bălți – Soroca ...	149
III.3.2.Trasee către Țara Românească și Imperiul Otoman.....	151
Traseul Iași – Târgu Frumos – Roman – Bacău – Focșani	152
Traseul Iași – Vaslui – Bârlad – Tecuci – Focșani/ Galați	155
Traseul Iași – Huși – Fălciu – Galați.....	157
III.3.3 Trasee către „ținuturile tătarăști”	159
Traseul Iași – Lăpușna – Chișinău – Tighina – Crimeea/ Cetatea Albă – Crimeea.....	159
Traseul Iași – Galați – Cetatea Albă – Crimeea	160
III.3.4 Trasee către Transilvania.....	161
Traseul Iași – Baia – Vatra Dornei – Bistrița.....	162
Drumul „Hanului”	163
Traseul Iași – Bacău – Comănești – Miercurea Ciuc.....	163
Traseul Iași – Bacău – Târgu Trotuș – Oituz – Târgu Secuiesc.....	164
Concluzii.....	166
Bibliografie.....	172
Abrevieri.....	205
Anexe.....	206

INTRODUCERE

Știrile au reprezentat o marfă de lux pentru lumea medievală. Prin urmare, cel care deținea controlul asupra știrilor și dispunea de acces constant la informații de actualitate, putea avea o putere considerabilă pentru acele vremuri. Însă, cum a funcționat acest mecanism, cine erau cei care „transportau” mesajele, ce statut aveau curierii în societate, care erau traseele urmate și cu ce mijloace, astfel încât să ajungă într-un timp cât mai scurt de la expeditor la destinatar, aceste întrebări au rămas adesea fără răspuns pentru spațiul românesc. Istoriografia autohtonă nu a înregistrat nicio contribuție care să trateze în mod sistematic subiectul mesagerilor (olăcari, călărași de Țarigrad) sau a modului în care era purtată corespondența, ci doar contribuții generale și articole de popularizare. Deseori auzim „povești” care creionează o corespondență purtată de mesageri iuți și curajoși sau știri trimise prin intermediul porumbeilor. Însă, pentru a nu cădea în anumite capcane, această lucrare încearcă să aducă un răspuns la întrebările de mai sus și să prezinte pe cât de amănunțit posibil modul în care puteau fi schimbate vești și scrisori în Moldova secolelor XV-XVII.

Pornită timid în timpul studiilor de master, unde am prezentat punctual mecanismul de corespondență din principatul Moldovei în perioada de apariție a menzilor (sfârșitul secolului al XVII-lea – prima jumătate a secolului al XVIII-lea), ne-am dorit să continuăm cercetarea pentru o lucrare mai amplă și să abordăm una dintre perioadele mai puțin studiate – secolele XV-XVII.

În Evul Mediu târziu și la începuturile modernității, sfera comunicării putea avea multiple dimensiuni, iar transmiterea informațiilor se realiza prin intermediul unor canale variate, precum cărțile, veștile, scrisorile, predicile, zvonurile etc. Domnul dispunea de mai multe modalități de comunicare, fiecare având un rol specific, fiind utilizate în funcție de context și necesități.

Solii transmiteau în mod obișnuit informațiile oficiale și aveau permisiunea domnului de a negocia în numele său ori de a încheia înțelegeri. În schimb, iscoadele acționau în secret, iar mesajele lor erau cunoscute doar unui cerc restrâns de persoane. Spre deosebire de cele două „categorii”, mesagerii au răspândit poruncile și mesajele domnului oriunde era nevoie; totuși, activitatea lor se putea împleti cu cea a solilor sau iscoadelor, mijlocind circulația informațiilor atât din „teren” spre „centru”, cât și în sens invers. Deși curierii nu întreprindeau de regulă activități specifice iscoadelor, uneori limita dintre curier și iscoadă putea fi foarte subțiere. În astfel de cazuri, contextul devine deosebit de important pentru a analiza dacă trimisul doar a livrat informația sau sub acest pretext căuta să obțină informații.

Deși utilizarea termenului de „sistem poștal” poate părea prematură, întrucât nu putem vorbi de o organizare unitară, majoritatea cercetătorilor care au abordat acest subiect au căzut de acord în privința formulării de mai sus. Însă nu ca o organizare bine definită, ci ca o totalitate de factori care compun un „sistem” – pe care noi am preferat să-l numim „mecanism”, fiind mai adecvat specificului local și modului în care au fost transmise știrile. Așadar, în paginile lucrării de față ne propunem să analizăm elementele din care era compus mecanismul prin care domnii Moldovei își trimiteau veștile și poruncile, pentru a înțelege cum funcționa în ansamblul său.

CAPITOLUL I

Primul capitol al tezei prezintă diferite modele de organizare a „sistemelor poștale” întâlnite în Imperiul Mongol, Imperiul Otoman, regatul Poloniei, cel englez sau în spațiul italian. Selecția acestor zone nu a fost una aleatorie, fiecare dintre ele prezentând anumite particularități care au influențat modul de transmitere a știrilor și care pot fi regăsite și în Moldova.

Privitor la mecanismul din Imperiul Mongol, acesta a apărut în vremea lui Ginghis Han, dar bazele sale solide au fost puse abia în vremea fiului acestuia, Ögedai Han. Mecanismul a fost cunoscut din estul Asiei până în stepele din nordul Mării Negre, dar și în anumite părți din Asia Mică și Orientul apropiat, influențând considerabil modul în care Imperiul Otoman și-a organizat mai târziu propriul mecanism de mesageri. Deși nu putem demonstra o „influență” a mecanismului mongol în Moldova prin intermediul hanatului Hoardei de Aur, odată cu expansiunea otomană în Balcani, Țările Române asimilează o parte a practicilor și termenilor din imperiu. Mesagerii purtau poruncile domnului în mod similar cu ceea ce exista în sfera otomană înainte de reformele înfăptuite de vizirul Lutfi Paşa la mijlocul secolului al XVI-lea (model care a fost inspirat din Imperiul Mongol).

Prezentarea contextului oriental ajută la înțelegerea mecanismului care a funcționat în Moldova, însă pentru a stabili cât de avansat a fost mecanismul moldav, trebuie privit și spre centrul sau chiar vestul Europei. Drept urmare, în acest capitol am încercat să prezentăm caracteristicile organizării rețelilor de mesageri în spațiul italian, care spre deosebire de alte regiuni europene, a moștenit într-o anumită măsură practicile cunoscute în vremea Imperiului Roman. Totuși, în acest spațiu nu întâlnim un mecanism centralizat în jurul unui conducător, ci mai multe, controlate de marile familii nobiliare, de orașele-stat, precum Veneția sau Genova sau de către papă. În spațiul anglo-saxon, modul în care regele își făcea cunoscute poruncile începe să fie cunoscut după cucerirea normandă din 1066, fiind printre primele mecanisme din Europa care au ajuns să aibă o organizare bine definită, chiar „instituționalizată” la începutul secolului al XVI-lea, odată cu numirea primului director al poștelor. Cât despre teritoriul polon, modul în care regii reușeau să-și facă cunoscute mesajele a fost asemănător cu cel din Moldova pentru o anumită perioadă de timp (până spre jumătatea secolului al XVI-lea)

însă, odată cu numirea lui Christoph von Taxis, iar mai apoi a lui Sebastian Montelupi în fruntea „poștelor” polone, vechea organizare s-a transformat într-un serviciu modern.

CAPITOLUL II

În cadrul acestui capitol am evidențiat principalele caracteristici ale mecanismului de corespondență până la apariția stațiilor de poștă, descompunând și analizând fiecare componentă pentru a reuși să înțelegem modul în care funcționa. Prin urmare, am analizat terminologia folosită pentru mesageri în documentele interne, externe, dar și în cronici sau unele scrieri de epocă.

Mesagerii au fost abordați în două puncte principale – olăcarii și călărașii de Țarigrad, însă, nu am exceptat și numele curierilor ocazionali, beșlii și ceașii, folosiți de regulă de către sultan în relația cu Țările Române. Alte subpuncte au fost dedicate mesagerilor pe care îi întâlnim în cadrul unor solii, aceștia intermediind în general relația dintre respectivul sol și alte persoane, sau rolul mesagerilor pe lângă capuchehăile domnilor la Constantinopol. În continuarea capitolului, o altă problemă abordată a fost cea a mesagerilor în cadrul mecanismelor de informații, deseori curierii fiind trimiși să transporte știrile spre sau dinspre iscoadele din teren sau sub pretextul purtării unei scrisori să observe anumite lucruri din teren. Ultimele două puncte ale capitolului tratează diferite aspecte privitoare la modalitățile și practicile folosite de mesageri pentru a duce cât mai rapid o veste, precum și apariția primelor menziliuri în Moldova.

Totodată, am prezentat modul în care veștile și mesajele puteau fi trimise dintr-un punct în altul în afara ariei controlate de către domnie, axându-ne în special asupra clericilor și negustorilor, deoarece aceste două „categorii”

sociale dispuneau fie de banii necesari transportului unui mesaj, fie de o rețea de persoane care putea facilita transportul

CAPITOLUL III

Ultima parte a tezei este dedicată mijloacelor de transport și rețelelor de drumuri, fără de care mesagerii nu ar fi reușit să se orienteze și să străbată distanțe însemnate într-un timp cât mai scurt. Pe baza documentelor și mărturiilor vremii, în primul subpunct al lucrării am abordat caii, unde am prezentat diferitele tipuri dar și modul în care aceștia erau întreținuți pentru a putea galopa cu poruncile și scrisorile domnului. Următorul subpunct a privit chestiunea atelajelor, care până la introducerea menzilirilor în Moldova nu au fost amintite în contexte ce țin de trimiterea știrilor. Ultimul subpunct al lucrării abordează traseele urmate de mesageri spre Transilvania, Țara Românească și Imperiul Otoman, ținuturile tătarăști sau Polonia, care erau folosite nu doar în scop economic, ci și din punct de vedere al comunicării.

În Europa, importanța rutelor a fost semnalată încă din vremea Imperiului Roman, când au fost construite numeroase drumuri din piatră, iar în perioada medievală o parte a acestora au devenit tot mai circulante datorită comerțului. În cadrul acestei secțiuni a lucrării, am încercat să trasăm principalele rute urmate de mesageri în spațiul moldovenesc și, mai ales, punerea lor într-un context mai larg, conectându-le de cele europene.

CONCLUZII

Concluziile care se desprind la finalul acestei lucrări evidențiază informațiile noi pe care le-am adus la completarea unei imagini complexe a lumii medievale din spațiul moldav în secolele XV-XVII. Asemenea altor trăsături ale societății moldave din veacurile amintite, comunicarea a fost unul din atributele principale ale puterii, fără de care nu se putea controla țara, suda prietenii, construi alianțe, amenința dușmani și altele. Trimiterea unui mesager

cu vești sau porunci nu reprezenta o practică comună în rândul societății, ci era cunoscută doar conducerii, elitelor sau celor care își permiteau costul unui astfel de „serviciu”. Din documentele și mărturiile cercetate reiese că pentru spațiul Moldovei, cei care puteau trimite o veste utilizând un mesager au fost domnul și boierii, negustorii care aveau o situație financiară mai bună sau clerul. Însă, în cazul negustorilor și clerului, mesagerul nu era unul de la curtea domnească. Pe de o parte exista un mecanism întreținut de către domn, iar pe de altă parte unul privat, unde atât negustorii, cât și clericii utilizau proprii oameni pe care îi tocmeau cu diverse sume de bani sau alte beneficii.

În ceea ce îi privește pe mesagerii domnești, subiectul central al lucrării, putem afirma că aceștia erau oameni apropiați domnului, persoane de încredere care de regulă aveau diverse meserii pe lângă curte, dar care în anumite momente puteau duce o veste sau scrisoare din partea acestuia. Spre sfârșitul secolului al XVI-lea mesagerii încep să se diversifice, prin apariția călărașilor de Țarigrad, însă statutul lor nu a fost definit în mod direct, prin urmare, nu poate fi identificată vreo formă de organizare. Deși în vremea lui Dimitrie Cantemir ni se menționează în linii generale că ar fi fost în grija marelui postelnic, această informație nu poate stabili dacă aceasta a fost situația și până atunci, deoarece perioada domniei lui Cantemir coincide cu cea a pătrunderii menzilor în Moldova, când întregul cadru capătă o formă mai organizată. Având în vedere că, în aproape trei secole, niciun document sau mărturie nu menționează vreun boier care să fi avut în subordine mesageri, cel mai probabil aceștia răspundeau domnului sau boierilor în mod direct.

Pentru înțelegerea cadrului general al transmiterii știrilor sau poruncilor, am ales să dedicăm în structura lucrării un prim capitol modului în care alte teritorii, atât din Europa Apuseană, cât și cea Răsăriteană, și-au

organizat mecanismele de mesageri. Astfel, analizând cadrul general putem trage două concluzii.

Prima dintre ele privește modul în care au fost purtate veștile. . În Imperiul Mongol, veștile erau purtate de mesageri care schimbau caii în mod repetat în vremea domniei lui Ginghis Han, urmând ca abia în vremea fiului acestui, Ögödei, lumea mongolă să cunoască o organizare prin construirea stațiilor (*yam*). În mod similar, Imperiul Otoman a utilizat aceeași metodă (cunoscută în vremea lui Ginghis Han) până la reformele adoptate de Lütffi Paşa, în timp ce în Polonia această modalitate a funcționat din vremea lui Boleslav I până la jumătate secolului al XVI-lea, iar în spațiul anglo-saxon până la începutul aceluiași secol când a fost numit primul director al poștelor. Peninsula Italică reprezintă o particularitate, mecanismul de mesageri fiind organizat în funcție de fiecare oraș sau mare familie de nobili.

A doua concluzie este de ordin istoriografic. Cercetând bibliografia disponibilă pentru fiecare teritoriu studiat, descoperim că lipsește o lucrare care să aibă în vedere mecanismul de mesageri până la apariția primelor forme de organizare de la finalul secolului al XVII-lea. Un interes asupra mecanismelor de mesageri a luat amploare abia în ultimele decenii, definindu-se drept o nouă direcție de cercetare, lucru confirmat și de apariția primelor lucrări mai serioase care abordează acest subiect. Așadar, noutatea temei abordate de noi reiese, totodată, din acest nou curent istoriografic în care se înscrie, alături de alte lucrări pe acest subiect.

În ultima parte a tezei am abordat rutele necesare deplasării curierilor și mijloacele de transport. Astfel, am schițat, pe baza mărturiilor și documentelor vremii, tipul de cai utilizați de mesageri pentru a duce cât mai rapid știrea. În Moldova, caii au fost principalele mijloace de transport ale mesagerilor, diversele atelaje sau chiar ambarcațiuni care existau la acea vreme

nefiind amintite în contextul trimiterii mesajelor, știrilor sau poruncilor, deși în anumite momente putem presupune că au fost utilizate.

În ceea ce privește rețeaua de drumuri, acestea au fost cercetate doar punctual de-a lungul vremii, fiind evidențiat rolul lor din punct de vedere economic. Având în vedere că acestea au reprezentat un suport pentru mesageri, în lucrarea de față am urmărit traseele interne utilizate de curierii Moldovei spre țările vecine. Astfel, pe baza multitudinii de scutiri de olăcari acordate de către domni de-a lungul secolelor XV-XVII, alături de mărturiile altor tipuri de documente și, mai ales, pe baza informațiilor călătorilor străini, am reconstruit o hartă în care am evidențiat principalele rute urmate de mesagerii domnului.

BIBLIOGRAFIE

Colecții și volume de documente

Acte judiciare din Țara Românească 1775-1781, ediție întocmită de Cheorghe Cronț, Alexandru Constantinescu, Anicuța Popescu, Theodora Rădulescu și Constantin Tegăneanu, București, Editura Academiei, 1973.

Antonovici, Iacov, *Documente Bârlădene*, volumul I: *Cărți domnești de scutiri, acte de proprietate, inscripții și însemnări adunate de la Bisericile din orașul Bârlad*; volumul IV: *Acte de la muți șoltuzi și dregători ai Bârladului și alte acte vechi de prin secolele XV, XVI, XVIII, XVIII și XIX*, Bârlad, 1911-1924.

Balan, Teodor, *Documente bucovinene*, volumul I (1507-1653); volumul III (1573-1720), Cernăuți, 1933-1937.

Bogdan, Damian P., *Legăturile serdarului Lupu Anastasă cu rușii (1721-1751)*, în *SMIM*, volumul II, 1957.

Bogdan, Ioan, *Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașov și cu Țara Ungurească în sec. XV-XVI*, volumul I, București, 1905.

Idem, *Documentele lui Ștefan cel Mare*, volumele I-II, București, 1913.

Idem, *Documentul Râzenilor din 1484 și organizarea armatei moldovene în sec. XV*, în *AARMSI*, Seria II, tom. XXX, București, 1908.

Bulat, Toma G., *Documentele mănăstirii Văratec (1497-1836)*, Chișinău, 1939.

Caproșu, Ioan, *Documente privitoare la istoria orașului Iași*, volumul II: *Acte interne (1661-1690)*, volumul III: *Acte interne (1691-1725)*, volumul IV: *Acte interne (1726-1740)*, volumul V: *Acte interne (1741-1755)*, volumul VI: *Acte interne (1756-1770)*, volumul X: *Acte interne (1796-1800)*, Iași, Editura Dosoftei, 2000-2007.

Idem, *Sămile vistieriei Țării Moldovei*, volumul I (1763-1784), volumul II (1786-1798) Iași, Editura Demiurg, 2010.

Caproșu, Ioan; Zahariuc, Petronel, *Documente privitoare la istoria orașului Iași*, volumul I: *Acte interne (1408-1660)*, Iași, Editura Dosoftei, 1999.

Catalogul documentelor moldovenești din Arhiva Istorică Centrală a Statului, volumul I (1387-1620), București, 1957; volumul II (1621-1652), întocmit de Mihai Regleanu, Iulia Gheorghian, Veronica Vasilescu și Doina Duca, București, 1959; volumul III (1653-1675), întocmit de Mihai Regleanu, Doina Duca, Constantin Negulescu, Veronica Vasilescu și Cornelia Crivăț, București, 1968; începând cu anul 1970 seria își schimbă numele în *Catalogul documentelor moldovenești din Direcția Arhivelor Centrale*, volumul IV (1676-1700), întocmit de Mihai Regleanu, Doina Duca-Tincușescu, Veronica Vasilescu și Constanța Negulescu, București, 1970; volumul V (1701-1720), întocmit de Veronica Vasilescu și Doina Duca-Tincușescu, București, 1974.

Clit, Costin, *Documente hușene*, volumul III (1595-1884), volumul IV (1631-1865), volumul V (1637-1829), Iași, Editura PIM, 2011-2023.

Codrescu, Theodor, *Uricariul, cuprinzetor de hrisoave, firme și alte acte ale Moldovei*, partea a II-a, ediția a II-a; partea a III-a, Iași, 1889-1892.

Comănescu, Mirela; Niculescu, Laura; Dincă, Ileana, *Catalogul documentelor Țării Românești din Arhivele Naționale*, volumul IX, București, 2018.

Corfus, Ilie, *Documente privitoare la istoria României culese din arhivele polone. Secolul al XVI-lea*, București, Editura Academiei, 1979.

Idem, *Documente privitoare la istoria României culese din arhivele polone. Secolul al XVII-lea*, București, Editura Academiei, 1983.

Corpus Draculianum. Documentele și cronicile relative la viața și domnia voievodului Vlad Țepeș (1437-1650), versiune revizuită și

adăugită a ediției germane, coordonat de Thomas M. Bohn, Adrian Gheorghe, Christof Paulus și Albert Weber, volumul I: *Scrisori și documente de cancelarie*, tom I: *Cancelariile Valahe*, editat de Adrian Gheorghe, Albert Weber, Alexandru Ștefan Anca și Ginel Lazăr, Brăila, Editura Academiei Române și Editura Istros, 2019.

Costăchescu, Mihai, *Documentele moldovenești înainte de Ștefan cel Mare*, volumul II, Iași, 1932.

Devon, Frederick, *Issue Roll of Thomas de Brantingham Bishop of Exeter Lord High Treasurer of Eangland, Containing Made out of His Majesty's Revenue in the 44th Year of King Edward III A. D. 1370*, translated from the original roll now remaining in the ancient pell office, in the custody of the Right Honorable Sir John Newport, London, 1835.

Documenta Romaniae Historica, A, Moldova, volumul I (1384-1448), întocmit de C. Cihodaru, I. Caproșu și L. Șimanschi, București, Editura Academiei, 1975; volumul II (1449-1486), întocmit de Leon Șimanschi în colaborare cu Georgeta Ignat și Dumitru Agache, București, Editura Academiei, 1976; volumul III (1487-1504), întocmit de C. Cihodaru, I. Caproșu și N. Ciocan, București, Editura Academiei, București, 1980; volumul VIII (1585-1592), întocmit de Ioan Caproșu, București, Editura Academiei Române, 2014; volumul X (1599-1603), întocmit de Petronel Zahariuc, Marius Chelcu, Cătălina Chelcu, Sorin Grigoruță și Silviu Văcaru, București, Editura Academiei Române, 2024; volumul XVIII (1623-1625), întocmit de Ioan Caproșu și V. Constantinov, București, Editura Academiei Române, 2006; volumul XIX (1626-1628), întocmit de Haralambie Chirca, București, Editura Academiei, 1969; volumul XXI (1632-1633), întocmit de C. Cihodaru, I. Caproșu și L. Șimanschi, București, Editura Academiei, 1971; volumul XXII (1634), întocmit de C. Cihodaru, I. Caproșu și L. Șimanschi, București, Editura Academiei, 1974; volumul XXIII (1635-1636), întocmit de Leon Șimanschi,

Nistor Ciocan, Georgeta Ignat și Dumitru Agache, București, Editura Academiei Române, 1996; volumul XXV (1639-1640), întocmit de Nistor Ciocan, Dumitru Agache, Georgeta Ignat și Marius Chelcu, București, Editura Academiei Române, 2003; volumul XXVI (1641-1642), întocmit de Ioan Caproșu, București, Editura Academiei Române, 2003; volumul XXVIII (1645-1646), întocmit de Petronel Zahariuc, Marius Chelcu, Silviu Văcaru și Cătălina Chelcu, București, Editura Academiei Române, 2006.

Documenta Romaniae Historica, B, *Țara Românească*, volumul I (1247-1500), întocmit de P. P. Panaitescu și Damaschin Mioc, București, Editura Academiei, 1966; volumul IV (1536-1550), întocmit în cadrul Seminarului de Paleografie Slavă (compus din Marieta Adam, Ruxandra Cămărășescu, Coralia Fotino, Iancu Bidian, Olimpia Diaconescu. Alcătuirea indicilor: Marieta Adam, Ruxandra Cămătărescu, Damaschin Mioc) condus de Damaschin Mioc, București, Editura Academiei, 1981; volumul XXII (1628-1629), întocmit de Damaschin Mioc, București, Editura Academiei, 1969; volumul XXIV (1633-1634), întocmit Damaschin Mioc, Sașa Caracaș și Constantin Bălan, București, Editura Academiei, 1974; volumul XXVIII (1641-1642), întocmit de Oana Rizescu (coordonator), OvidiuVictor Olar, Elena Bedreag, Ruxandra Lambru, Lidia Cotovanu, București, Editura Academiei Române, 2018.

Documenta Romaniae Historica, C, *Transilvania*, volumul XVII (1386-1390), întocmit de Susana Andea, Lidia Gross, Adinel-Ciprian Dincă, București, Editura Academiei Române, 2020.

Documenta Romaniae Historica, D, *Relații între Țările Române*, volumul I (1222-1456), întocmit de acad. Ștefan Pascu, Constantin Cihidar, Konrad G. Gündisch, Damaschin Mioc și Viorica Pervain, București, Editura Academiei, 1977.

Documente privind istoria României, A, Moldova, veacul XIX, XV: volumul I (1384-1475); veacul XVI: volumul I (1501-1550), volumul III (1571-1590); volumul IV (1591-1600), veacul XVII: volumul I (1601-1605), volumul II (1606-1610), volumul III (1611-1615), volumul IV (1616-1620), întocmit de Mihail Roller (redactor responsabil), Ion Ionașcu, L. Lăzărescu-Ionescu, Barbu Câmpina, Eugen Stănescu, D. Prodan, București, Editura Academiei, 1951-1956.

Documente privind istoria României, B, Țara Românească, veacul XII, XIV și XV (1247-1500); veacul XVI: volumul I (1501-1525), volumul II (1526-1550), volumul III (1551-1570), volumul V (1581-1590), întocmit de Mihail Roller (redactor responsabil), Ion Ionașcu, L. Lăzărescu-Ionescu, Barbu Câmpina, Eugen Stănescu, D. Prodan, București, Editura Academiei, 1951-1953.

Documentele slavo-române la muzeul româno-rus, în „Studii. Revistă de știință și filosofie”, anul 2, nr. 1, 1949.

Fenn, John, *Original Letters Written During the Reigns of Henry VI, Edward IV, Edward V, Richard III and Henry VII by Various Persons of Rank and Consequence Containing Many Curious Anecdotes*, volume V, London, 1823.

Furnică, Dumitru, *Din istoria comerțului la români mai ales băcănă: Publicațiune de documente inedite 1593-1855*, București, 1908.

Gemil, Tahsin, *Două documente tătarăști referitoare la campania din 1746 a sultanului Mehmed al II-lea în Moldova*, în *AIIAADX*, nr. 5, 1968.

Ghibănescu, Gheorghe, *Surete și Izvoade (Documente slavo-române)*, volumele VI, VIII, XVI, XXI, XXII, Iași, 1909-1929.

Idem, *Arhiva Muzeului Municipal Iași. Documente românești (1653-1722)*, fascicula II, Iași, 1929.

Idem, *Ispisoace și Zapise (Documente slavo-române)*, volumul III, partea I (1651-1663) Iași, 1910; volumul V, partea I, Iași, 1921.

Idem, *Sama Visteriei Moldovei din 1763*, în „Ion Neculce. Buletinul Muzeului Municipal din Iași”, fascicola 5, 1925.

Giurescu, Dinu C., *Anatefterul. Condica de porunci a vistieriei lui Constantin Brâncoveanu*, în *SMIM*, volumul V, 1962.

Grosul, J. S.; Oțetea, A. C; Novoselski, A. A.; Cerepnin, L. V., *Relațiile istorice dintre popoarele U.R.S.S. și România în veacurile XV-începutul celui de al XVIII-lea*, volumul II (1633-1673); volumul III 1673-1711), Moscova, Editura Știința, 1968-1970.

Gündisch, Gustav, *Urkundenbuch zur Geschichte der deutschen in Siebenburgen*, volumul IV, 1416-1437, Hermannstadt, 1937.

Hașdeu, Bogdan Petriceicu, *Arhiva istorică a României*, volumul I. 1864-1865, partea II, ediție critică de I. Oprișan, București, Editura Saeculum, 2013.

Hurmuzaki, Eudoxiu, *Documente privitoare la istoria românilor*, volumul II, partea II, culese, adnotate și publicate de Nicolae Densușianu, București, 1891; suplimentul II, volumul I (1510-1600), documente culese din arhive și biblioteci polone adnotate și publicate de Ioan Bogdan, București, 1893; volumul II, partea V, culese, adnotate și publicate de Nicolae Densușianu, București, 1897; volumul IX (1650-1747), partea I, București, 1897; volumul XI, documente adunate, adnotate și publicate de Nicolae Iorga, București, 1900; volumul XII (1594-1602), documente adnotate și publicate de Nicolae Iorga, București, 1903; volumul XIV, partea III (1560-1820), documente grecești privitoare la istoria românilor publicate de Nicolae Iorga, București, 1936; volumul XV, partea II, publicate după copiile Academiei Române de Nicolae Iorga, București, 1913.

Iorga, Nicolae, *Socotelile Braşovului şi scrisori românesce către sfat în secolul al XVII-lea*, în *AARMSR*, seria II, tom XXI, Bucureşti, 1899.

Idem, *Notes et extraits pour servir a l'Histoire des Croisades au XV siècle*, tome I, serie I, Paris, 1899.

Idem, *Documente şi cercetări asupra istoriei financiare şi economice a principatelor române*, în „Economia Naţională”, extras, Bucureşti, 1900.

Idem, *Documente privitoare la familia Callimachi*, volumul II, Bucureşti, 1903.

Idem, *Braşovul şi românii. Scrisori şi lămuriri*, Bucureşti, 1905.

Idem, *Scrisori de boieri şi negustori olteni şi munteni către casa de negoţ sibiiană Hagi Pop*, Bucureşti, 1906.

Idem, *Scrisori domneşti*, Vălenii de Munte, 1912.

Idem, *Scrisori de negustori*, Bucureşti, 1925.

Idem, *Scrisori de boieri. Scrisori de domni*, ediţia a II-a, Vălenii de Munte, 1925.

Idem, *Scrisori de familie ale vechilor Brâncoveni (I); Două arzuri ale ţării către sultan în sec. XVIII*, Bucureşti, 1935.

Idem, *Studii şi documente cu privire la istoria românilor*, volumele I-II, IV, V, partea I, VI, partea a II-a, VII (partea III), IX, XIX, XXI, XXII, XXIII, Bucureşti, 1901-1913.

Jenks, Stuart (ed.), *Documents on the Papal Plenary Indulgences 1300-1517 Preached in the Regnum Teutonicum*, Leiden & Boston, Brill, 2018.

Krasińskiego, Franciszka, *Akta Podkanclerskie 1569-1573*, Wydal WI. Hr. Krasiński, Cześć pierwsza, Waeszawa, 1869.

Kurat, Akdes Nimet, *IV – XVIII. Yüzyıllarda Karadeniz Kuzeyindeki Türk Kavimleri ve Devletleri*, Ankara, 1972.

Idem, *Topkapi Sarayı Müzesi Arşivindeki Altın Ordu, Krim ve Türkistan Hanlaria ait Yarlık ve Bitikler*, İstanbul, Bürhaneddin Matbaası, 1940.

Letters and Papers, Foreign and Domestic of the Reign of Henry VIII, arranged and catalogued by J. S. Brewer, volume II, part II, London, 1864.

Marinescu, Florin; Caproșu, Ioan; Zahariuc, Petronel, *Documente românești din arhiva mănăstirii Xiropotam de la Muntele Athos*, volumul I, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași, 2005.

Mehmed, Mustafa A., *Documente turcești privind istoria României*, volumul I (1455-1774), volumul II (1774-1791), București, Editura Academiei, 1976-1983.

Ménage, V. L., *Ottoman Historical Documents. The Institutions of an Empire*, edited with additions by Colin Imber, Edinburgh, Edinburgh University Press Ltd, 2021.

Mihai Viteazul în conștiința Europeană, volumul I: *Documente externe*, întocmit de Ion Ardeleanu, Vasile Arimia, Gheorghe Bondoc, Eugenia Ciocan, Tahsin Gemil, Elena Moisuc, Cornelia Moraru, Mircea Mușat, Emilia Poștăriță, Maria Soveja, Vasile Șimandan, Constantin Vlad, Mircea Voiculescu, București, Editura Academiei, 1982.

Mihordea, V.; Papacostea, Ș.; Constantiniu, Fl., *Documente privind relațiile agrare în veacul al XVIII-lea*, volumul I, Țara Românească, București, Editura Academiei, 1961.

Nicolaescu, Șt., *Documente slavo-române cu privire la relațiile Țării Românești și Moldovei cu Ardealul în sec. XV-XVI*, ediție anastatică îngrijită de Liana Borda Nicolaescu, Târgu Mureș, 2019.

Moriyasu, Takao, *Epistolary Formulae of the Old Uighur Letters from the Eastern Silk Road (part 2)*, în „Memoirs of the Graduate School of Letters, Osaka University”, volume 52, 2012.

Panaitescu, P. P., *Documente privitoare la istoria lui Mihai Viteazul*, București, București, 1936.

Idem, *Documentele Țării Românești*, volumul I, București, 1938.

Quellen zur Geschichte der Stadt Kronstady in Sierbenbürgen.
Herausgegeben auf Kosten der Stadt Kronstadt von dem mit der Herausgabe betrauten Ausschuss, volumul III, Kronstadt, 1896.

Relațiile externe ale Țării Moldovei în documente și materiale (1360-1858), selecție documente și studiu introductiv de Ion Eremia, coordonator Ion Gumenăi, Chișinău, CEP USM, 2013.

Report from the Secret Committee on the Post-Office, ordered by The House of Commons to be Printed 5 august 1844, The Appendix.

Rosetti, Alexandru, *Scrisori românești din arhivele Bistriței (1592-1638)*, București, 1944.

Sava, Aurel, *Documente privitoare la târgul și ținutul Lăpușnei*, București, 1937.

Idem, *Documente privitoare la târgul și ținutul Orheiului*, București, 1944.

Skarbiec diplomatów papieżkich, cesarskich, krolewskich, książęcych; uchwał narodowych, postanowień różnych władz i urzędów posługujących do krytycznego wyjaśnienia dziejów Litwy, Rusi, litewskiej i ościennych im krajów, zebrał i w treści opisał Ignacy Daniłowicz, tom II, Wilno, 1862.

The Paston Letters, 1422-1509 A. D., volume II, volume VI, edited with notes and an introduction by James Gairdner, Edinburgh-London, 1904-1910.

Tocilescu, Grigore G., *534 documente istorice slavo-române din Țara Românească și Moldova privitoare la legăturile cu Ardealul 1346-1603*, București, 1931.

Vér, Márton, *Old Uyghur Documents Concerning the Postal System of the Mongol Empire*, Turnhout, Brepols Publishers, 2019.

Veress, Andrei, *Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei și Țării Românești. Acte și scrisori*, volumul I (1527-1572); volumul II (1573-1584); volumul IV (1593-1595); volumul VI (1600-1601); volumul VII (1602-

1606); volumul VIII (1607-1613); volumul IX (1614-1636); volumul X (1637-1660); volumul XI (1661-1690), București, 1929-1939.

Zahariuc, Petronel în colab. cu Marinescu, Florin și Nastase, Dumitru, *Documente românești din arhiva mănăstirii Simonopetra de la Muntele Athos*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași, 2016.

Surse Narrative

Bandini, Marco, *Codex: vizitarea generală a tuturor bisericilor catolice de rit roman din provincia Moldova 1646-1648*, ediție bilingvă de Traian Diaconescu, Iași, Editura Presa Bună, 2006.

Bassano da Zara, Luigi, *I costumi et i modi particolari della vita de'turchi*, Roma, 1545.

Bezviconi, Gheorghe, *Călători ruși în Moldova și Muntenia*, București, 1947.

Bogdan, Damian P., *Știri despre români în cronici publicate la Moscova*, în „Revista Arhivelor”, volumul XXXIX, nr. 4, anul LIV, 1977.

Bonfinii, Antonii, *Rerum Hungaricarum decades*, decadis IV, liber I, editio Carolus Andreas Bel, Lipsiane, 1771.

Cantemir, Dimitrie, *Descrierea Moldovei*, traducere după originalul latin de Gh. Guțu, București, Editura Academiei, 1973.

Carte românească de învățătură, ediție critică întocmită de Andrei Rădulescu (coordonator), Alexanru Costin, Vasile Grecu, Vintilă Gaftoescu, Constantin Tegăneanu, Gheorghe Vlădescu-Răcoasa, Anibal Teodorescu, Gheorghe Cronț, Radu Dimiu, Ovid Sachelarie și Gheorghe Nicolaiasa, București, Editura Academiei, f. a.

Călători străini despre Țările Române, volume îngrijite de Maria Holban (redactor responsabil), M. M. Alexandrescu-Dersca Bulgaru și Paul Cernovodeanu; volumul I, București, Editura Științifică, 1968; volumul II, București, Editura Științifică, 1970; volumul III, București, Editura Științifică,

197; volumul IV, București, Editura Științifică, 1972; volumul V, București, Editura Științifică, 1973; volumul VI, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1976; volumul VII, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1980; volumul VIII, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983.

Călători străini despre Țările Române, supliment I, volum întocmit de Ștefan Andreescu (coordonator), Marian Coman, Alexandru Ciocîltan, Ileana Căzan, Nagy Pienaru, Ovidiu Cristea, Tatiana Cojocar, București, Editura Academiei Române, 2011; supliment II, volum întocmit de Ștefan Andreescu (coordonator), Alexandru Ciocîltan, Marian Coman, Nagy Pienaru, Ileana Căzan, Virgil Ciocîltan, Liviu Cîmpeanu, Costin Feneșan, M. M. Alexandrescu-Dresca Bulcaru, Ilie Corfus, Marlen Negrescu, Ioan Hașegan și Dragoș Ungureanu, București, Editura Academiei Române, 2016; supliment III, volum întocmit de Ștefan Andreescu (coordonator), Ovidiu Cristea (coordonator), Dan Caiur, Alexandru Ciocîltan, Marian Coman, Dorel Țuinea, Michael Wasiucionek, București, Editura Academiei Române, 2023.

Călătoriile lui Marco Polo, lucrare întocmită de Cristina Jinga, București, Editura Prietenii Cărții, 2005.

Chalcocondil, Laonic, *Expuneri istorice*, în românește de Vasile Grecu, București, Editura Academiei, 1958.

Ciggaar, Krijnie N., *Western Travellers to Constantinople. The West and Byzantium, 962-1204: Cultural and Political Relations*, Leiden, New York, Köln, 1996.

Cook, David, *Chronicles of Qalāwūn and His Son Al-Ashraf Khalīl*, New York, Routledge, 2020.

Costin, Miron, *Letopisețul Țării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, ediție critică de P. P. Panaitescu, București, 1944.

Costin, Nicolae, *Letopisețul Țării Moldovei de la zidire lumii până la 1601*, ediție de Ioan Șt. Petre, București, 1942.

Idem, *Despre Vasilie, Cneazul Moscului, și de alte lucruri de pe'mpregiuru*, în *Cronicile României sau letopisețele Moldovei și Valahiei*, întocmită de Mihail Kogălniceanu, ediția a II-a, tomul I, București, 1872.

Idem, *Domnia lui Nicolae Alexandru Vodă*, în *Cronicile României sau letopisețele Moldovei și Valahiei*, întocmită de Mihail Kogălniceanu, ediția a II-a, tomul II, București, 1872.

Critobul din Imbros, *Din domnia lui Mahomed al II-lea anii 1451-1467*, ediție de Vasile Grecu, București, Editura Academiei, 1963.

Cronicile slavo-române din sec. XVI-XVI, publicate de Ioan Bogdan, ediție revăzută și completată de P. P. Panaitescu, București, Editura Academiei, 1959.

Cronici turcești privind Țările Române. Extrase, volumul I: *Secolul al XV-lea – Mijlocul secolului al XVI-lea*, întocmit de Mihail Guboglu și Mustafa Mehmet, București, Editura Academiei, 1966; volumul II: *Secolul al XVII-lea – începutul secolului al XVIII-lea*, întocmit de Mihail Guboglu, București, Editura Academiei, 1974; volumul III: *Sfârșitul sec. XVI-începutul sec XIX*, întocmit de Mustafa A. Mehmet, București, Editura Academiei, 1980.

D'Aguilers, Raymond, *Le „Liber”*, publié par John Hugh et Laurita L. Hill. Introduction et notes traduites par Philippe Wolff, Paris, 1969.

Del Chiaro, Anton Maria, *Revoluțiile Valahiei*, după textul reeditat de Nicolae Iorga, în românește de S. Cris-Cristian, cu o introducere de Nicolae Iorga, Iași, 1929.

Dialogus de Scaccario. The Course of the Exchequer by Richard Fitz Nigel and Constitutio Domus Regis. The Establishment of the Royal Household, edited and translated by Charles Johnsos, with corrections by F. E. L. Carter and D. E. Greenway, Oxford, Clarendon Press, 1983.

Dlugossii, Ioannis, *Annales seu Cronicae Incliti Regni Poloniae*, liber primus et secundus, Varsaviae, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1964.

Ebiilgazi Bahadır Han, *Şecere-i Terakime*, Muharrem Ergin tarafından hazırlanan baskı, İstanbul, 1974.

Fazlullah, Rashiduddin, *Jami'u't-tawarikh. Compendium of Chronicles. A History of the Mongols*, english translation and annotation by W. M. Thackston, part. I, Harvard University, 1998.

Greceanu, Radu, *Istoria domniei lui Constantin Basarab Brîncoveanu Voievod (1688-1714)*, studiu introductiv și ediție critică de Aurora Ilieș, București, Editura Academiei, 1970.

Guaman Poma de Ayala, Felipe, *Nueva Coronica y Buen Gobierno*, transcripción, prólogo, notas y cronologia Franklin Pease, Caracas, Biblioteca Ayacucho, 1980.

Ibn-Alatyr, *Kamel-Altevarykh*, extrait de la chronique, în „Recueil Historiens des Croisades” Historiens Orientaux, tome I, Paris, 1872.

Isthvanfi, Nicolai, *Historiarum de Rebus Ungaricis*, libri XXXIV, Coloniae Agrippinae Sumptibus Antonij Hierati, 1622.

Istoria secretă a mongolilor. Cronică mongolă din secolul al XIII-lea, traducere și ediție îngrijită de Rodica Pop, Iași, Editura Polirom, 2025.

Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie, text ales și stabilit de Florica Moisil și Dan Zamfirescu, traducere după originalul slavon de G. Mihăilă, București, Editura Minerva, 1970.

Johann de Plano Carpini, *Moğol Tarihi ve Seyahatnâme*, çeviren Ergin Ayan, Trabzon, Derya Kitabevi, 2000.

Juwaynî, 'Atâ-Malik, *The History of The World-Conqueror*, translated from the text of Mirza Muhammad Qazvini by John Andrew Boyle, volume I, Cambridge, Massachusetts, Harvard University Press, 1958.

Kadlubkonis, Vincenti, *Chronicon Polonorum ab adhuc edito diversum et ad annum 1388 continuatum*, în Vincentius Kadlubko, Martinus Gallus, *Scriptores Historiae Polonae vetustissimi cum duobus anonymis ex ms. Bibliothecae Episcopalis Heilsbergensis*, Gedani, 1749.

Letopiseșul Țării Moldovei de la Istrate Dabija până la domnia a doua a lui Antioh Cantemir, editat de C. Giurescu, București, 1913.

Li, Hohei; Thsong, Yen, *Histoire de la vie de Hiouen-Thsang et de ses voyages dans L'Inde*, traduite du Chinois par Stanislas Julien, Paris, 1853.

Majeska, George P., *Russian Travelers to Constantinople in the Fourteenth and Fifteenth Centuries*, Washington, 1984.

Mézières, Philippe, *Le Songe du Vieil Pelerin*, edited by G. W. Coopland, volume II, Cambridge, Cambridge University Press, 1969.

Michel de Montaigne, *Les Essais*, édition par Pierre Coste, tome II, Londres, 1724.

Mihai Viteazul în conștiința Europeană, volumul II: *Cronicari și istorici străini. Secolele XVI-XVIII*, texte alese, întocmit de Ion Ardeleanu, Vasile Arimia, Gheorghe Bercan, Gheorghe Bondoc, Mircea Mușat, Vasile Șimandan, Victoria Țândăreanu, București, Editura Academiei, 1983; volumul IV: *Relatări și presă*, întocmit de Ion Ardeleanu, Vasile Arimia, Gheorghe Bondoc, Tudor Bucur, Eugenia Ciocan, Maria Dragomir, Costin Feneșan, Ielița Gămulescu, Mircea Mușat, Viorica Oancea, Emilia Poștăriță, Vasile Șimandan, Constantin Vlad, București, Editura Academiei, 1986; volumul V: *Mărturii*, întocmit de Tudor Bucur, Eugenia Ciocan, Maria Dragomir, Elena Gheorghe, Ana-Cristina Halichias, Viorica Oancea, Emilia Poștăriță, Sanda Racoviceanu, Constantin Vlad, București, Editura Academiei Române, 1990.

Mihăiescu, Haralambie; Lăzărescu, Radu; Tanașoca, Nicolae-Șerban; Teoteoi, Tudor, *Izvoarele istoriei României*, volumul IV, *Scriitori și acte bizantine secolele IV-XV*, București, Editura Academiei, 1982.

Muste, Nicolae, *Domnia lui Nicolae Vodă Mavrocordat la anul 7218*, în *Cronicile României sau letopiseșele Moldovei și Valahiei*, întocmită de Mihail Kogălniceanu, ediția a II-a, tomul III, București, 1872.

Neculce, Ion, *Letopiseșul Țării Moldovei, precedat de O samă de cuvinte*, texte stabilite, introducere, note și glosar de Iorgu Iordan, București, Editura Științifică, 1968.

Idem, *Opere. Letopiseșul Țării Moldovei și O samă de cuvinte*, ediție de Gabriel Ștrempel, București, Editura Minerva, 1982.

Oliver of Paderborn, *The Capture of Damietta, ca. 1217-1222*, în Jessalynn Bird, Edward Peters, James M. Powell (eds.), *Crusade and Christendom. Annotated Documents in Translation from Innocent III to the Fall of Acre, 1187-1291*, Philadelphia, University of Pennsylvania Press, 2013.

Panaiteescu, P. P., *Călători poloni în Țările Române*, București, 1930.

Polo, Marco, *The Travels*, translated and with an introduction and notes by Nigel Cliff, Milton Keynes, Penguin Random House UK, 2016.

Procopius din Cesarea, *Istoria secretă*, ediție critică, traducere și introducere de H. Mihăescu, București, Editura Academiei, 1972.

Raicevich, Stephan Ignaz, *Osservazioni storiche naturali e politiche intorno la Valachia e Moldavia*, Napoli, 1788.

Simache, N. I.; Cristescu, Tr., *Cronicile românești*, volumul IV: *Viața și opera lui Radu Popescu*, partea I, f. 1., 1943.

Ștefan cel Mare și Sfânt 1504-2004. Portret în cronică, volum editat de Ștefan S. Gorovei și Maria Magdalena Székely, Sfânta Mănăstire Putna, 2004.

The Chronicle of Novgorod 1016-1471, translated from the Russian by Robert Michel and Nevill Florbes. With an introduction by C. Raymond Beazley and an account of the text by A. A. Shakhmatov, volume XXV, London, Offices of the Society Publishing, 1914.

The Hypatian Codex, part Two: The Galician-Volynian Chronicle, an annotated translation by George A. Perfecky, München, Wilhelm Fink Verlag, 1973.

The Liovonian Rhymed Chronicle, translated with an historical introduction maps and appendices by Jerry C. Smith and William L. Urban, Bloomington, Indiana University Publications, 1977.

The Mission of Friar William of Rubruck: His Journey to the Court of the Great Khan Möngke 1253-1255, translated by Peter Jackson, introduction, notes and appendices by Peter Jackson with David Morgan, London, The Hakluyt Society, 1990.

The Russian Primary Chronicle. Laurentian Text, translated and edited by Samuel Hazzard Cross and Olgerd P. Sherbowitz-Wetzor, Cambridge, Massachusetts, The Medieval Academy of America, 1953.

The Successors of Genghis Khan, translated from the persian of Rashid al-Din by John Andrew Boyle, New York & London, Columbia University Press, 1971.

Ureche, Grigore, *Letopiseșul Țării Moldovei*, ediție de P. P. Panaitescu, București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1958.

Uricariul, Axinte, *Cronica paralelă a Țării Românești și a Moldovei*, volumele I-II, ediție de Gabriel Ștrempel, București, Editura Minerva, 1993-1994.

Vechile cronicе moldovenesci până la Urechia, texte slave cu studiu, traduceri și note de Ioan Bogdan, București, 1891.

Yanagiya, Ayumi, *Bahā' al-Dīn Ibn Shaddād and al-Nawādir al-sulṭāniyya wa-l-maḥāsin al-yūsufiyya*, în Alexander Mallett, *Arabic Textual Sources for the Crusades*, Leiden & Boston, Brill, 2024.

Yusuf Has Hacib, *Kutadgu Bilig*, çeviren Reşid Rahmeti Arat, İstanbul, Kabalcı Yayınevi, 2005; ediția în limba engleză: Yusuf Has Hacib, *Kutadgu Bilig*, translated by Reşid Rahmeti Arat, İstanbul, Kabalcı Yayınevi, 2005.

Dicționare și instrumente de lucru

Al-Kashgari, Mahmud, *Compendium of the Turkic Dialects (Dīwān Luyāt at-Turk)*, edited and translated by Robert Dankoff in collaboration with James Kelly, part I, Harvard University Printing Office, 1982.

An Etymological Dictionary of the English Language, by the Rev. Walter, W. Skeat, Litt. D, D. C. L. LL. D., new edition, Oxford, At The Clarendon Press, f. a.

Buell, Paul D., *Historical Dictionary of the Mongol World Empire*, Lanham, Maryland & Oxford, The Scarecrow Press, 2003.

Codex Cumanicus. Bibliothecae ad Templum Divi Marci Venetiarum. Primum ex integro edit prolegomenis notis et compluribus glossariis instruxit Géza Kuun, Budapestini, Academiae Hung., 1880.

Doerfer, Gerhard, *Türkische und Mongolische Elemente im Neupersischen*, band II, Wiesbaden, Franz Steiner Verlag GMBH, 1965.

Duri, A. A., *Dīwān*, în B. Lewis, Ch. Pellat, J. Schacht, J. Burton-Page, C. Dumont, V. L. Ménage (eds.), *The Encyclopaedia of Islam*, new edition, volume II, C-G, Leiden, E. J. Brill, 1991.

Edler, Florence, *Glossary of Medieval Terms of Business. Italian Series 1200-1600*, Cambridge, Massachusetts, The Medieval Academy of America, 1934.

Floor, Willem M., *Čāpār*, în *Encyclopaedia Iranica*, 1990, (<https://www.iranicaonline.org/articles/capar-or-capar-turk/>).

Gloger, Zygmunt, *Słownik rzeczy starożytnych*, Kraków, 1896.

Guțu, Gheorghe, *Dicționar Latin-Român*, ediție revăzută, București, Editura Humanitas, 2007.

Harper Douglas, *Etymology of courier*, în *Online Etymology Dictionary*, <https://www.etymonline.com/word/courier>.

Idem, *Etymology of messenger*, în *Online Etymology Dictionary*, <https://www.etymonline.com/word/messenger>.

Hasol, Doğan, *Ansiklopedik Mimarlik Sözlüğü*, Istanbul, 1975.

<https://dexonline.ro/intrare/mesager/242188>

Klimpert, Richard, *Lexikon der Münzen, Masse, Gewichte, Zählarten und Zeitgrößen aller Länder der Erde*, Berlin, Zweite Auflage, 1896.

Kovalev, Roman K., *Uyghur Khaganate*, în N. Dalziel and J. M. MacKenzie (eds.), *The Encyclopedia of Empire*, first edition, Boston, 2016.

M. Arcta, *Słownik Wyrazów Obcych. 33.000 wyrazów, wyrażen i przysłów cudzoziemskich*, Warszawa, 1947.

Miklosich, Fr., *Lexicon Palaeoslovenico-Graeco-Latinum*, Vindobonae, 1862-1865.

Nordisk Familjebok Konversations Lexikon och Realencyklopedi, under medverkan af sakkunniga personer utgifven af N. Linder, tredje bandet, Stockholm, 1880.

Özyetgin, A. Melek, *Eski Türk Vergi Terimleri*, Ankara, Köksav, 2004.

Pakalin, Mehmet Zeki, *Osmanli Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, İkinci baskı, cilt I-II, Istanbul, Millî Eğitim Basımevi, 1971-1993.

Räsänen, Martti, *Versuch Eines Etymologischen Wörterbuchs der Türksprachen*, Helsinki, Suomalaisen Kirjallisuuden Kirjapaino Oy, 1969.

Sachelarie, Ovid; Stoicescu, Nicolae, *Instituții feudale din Țările Române. Dicționar*, București, Editura Academiei, 1988.

Sava, Constantin, *Dicționar paleoslav (slavon) – român*. Uz intern, Suceava, Institutul de Învățământ Superior-Secția Filologie, 1980.

Sâmî, Şemseddin, *Kamus-i Türki*, 15 Baskı, Istanbul, Enes Ofset, 2006.

Sourdel, D., *Barîd*, în H. A. R. Gibb, J. H. Kramers, E. Lévi-Provençal, J. Schacht, B. Lewis, Ch. Pellat (eds.), *The Encyclopaedia of Islam*, new edition, volume I, A-B, Leiden, E. J. Brill, 1986.

Stoicescu, Nicolae, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova. Sec. XIV-XVII*, București, Editura Enciclopedică, 1971.

Suciu, Emil, *Influența turcă asupra limbii române*, volumul II: *Dicționarul cuvintelor românești de origine turcă*, București, Editura Academiei Române, 2010.

Șăineanu, Lazăr, *Dicționar universal al limbei Române*, ediția a VIII-a, București, f. a.

The Oxford Dictionary of English Etymology, edited by C. T. Onions, with the assistance of G. W. S. Friedrichsen and R. W. Burchfield, Oxford, At The Clarendon Press, 1966.

General and special works

Adobasheva, Zalina, *The Ottoman Menzilhane as The Communication Network in The Ottoman Empire*, în „Universum: общественные науки”, no. 11-12 (79), 2021.

Akpınar, Ahmet, *Suggestions for Reading and Interpreting the First Two Lines of the Shanchi III (E 152) Inscription*, în „Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı”, no. 11/2, 2022.

Alban, John. R.; Allmand, Christopher T., *Spies and Spying in the Fourteenth Century*, în Christopher. T. Allmand (ed.), *War, Literature, and Politics in the Late Middle Ages*, Liverpool, Liverpool University Press, 1976.

Allsen, Thomas T., *The Yüan Dynasty and the Uighurs of Turfan in the 13th Century*, în Morris Rossabi (ed.), *China among Equals. The Middle Kingdom and its Neighbors 10th-14th Centuries*, Berkley, Los Angeles, London, University of California Press, 1983.

Altunan, Sema, *Menzils and the Village of Menzils Between Istanbul and Edirne at the Last Period of the 17th Century*, în „Tarih Araştırmaları Dergisi” volume 35, no. 39, 2006.

Idem, *The Communication Network in Silistre Province in 18th Century Rumeli Right Branch Menzils*, în „OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi”, no. 18, 2005.

Andreescu, Constantin I.; Stoide, Constantin A., *Ștefăniță Lupu, domn al Moldovei (1659-1661)*, București, 1938.

Andreescu, Ștefan, *Limitele cronologice ale dominației otomane în Țările Române*, în *RdI*, tomul 27, nr. 3, 1974.

Andronic, Alexandru, Neamțu, Eugenia, Melinte, Gheorghe, *Principalele rezultate ale săpăturilor arheologice de la Huși*, în „Revista Muzeelor”, anul II, număr special, 1965.

Andronic, Alexandru, Neamțu, Eugenia, *Săpăturile de salvare de la Huși, jud. Vaslui (1964)*, în „Materiale și cercetări arheologice”, volumul X, 1973.

Arakawa, Masaharu, *On a Turkic Term „ulay” in Turfan Chinese Documents*, în „Studies on The Inner Asian Languages”, no. IX, 1994.

Idem, *On ulay in Khotan under the Tang Rule*, în „Ryukoku Shidan” no. 103/104, 1994.

Ármin, Vambéry, *A Magyarság Bölcsőjénél. A Magyar—Török Rokonság Kezdeté és Fejlődése*, Budapest, 1914.

Arnazarov, Seyutnazar, *About the Meaning Differences of the Common Verbs Related to Verb ‘cut’ of Turkmen and Turkey Turkish*, în „Yearbook of Turkic Studies – Belleten”, volume 56, issue 1, 2008.

Aslan, Halide, *Osmanlı’Da Misafirhaneler ve Misafirleri-Menzilhaneden Derbend’e Tabhâne’den Misafirhaneye*, Ankara, 2016.

Bacalov, Sergiu, *Lipcanii (tătarii lituanieni) și Țara Moldovei. De la mercenari la slujitori. (Sec. XVII – începutul sec. XIX)*, în „Studii de istorie și sociologie”, volumul I, extras, Chișinău, 2016.

Barthold, W., *Turkestan down to the Mongol Invasion*, second edition, London, Oxford University Press, 1928.

Beale, Philip, *A History of the Post in England from the Romans to the Stuarts*, New York, Routledge, 2018.

Beldiceanu, N., *Sunt valahii amintiți în Oguzname?*, în „Buletinul Bibliotecii Române”, volumul XII, 1985.

Belke, K., *Roads and Travel in Macedonia and Thrace in the Middle and Late Byzantine Period*, în Ruth Macrides, *Travel in the Byzantine World. Papers from the Thirty-fourth Spring Symposium of Byzantine Studies*, Birmingham, April 2000, Aldershot & Burlington, Ashgate Publishing, 2002.

Biran, Michal, *Scholarship and Science Under the Quara Khitai (1124-1218)*, în David O. Morgan, Sarah Stewart (eds.), *The Coming of the Mongols*, London & New York, I. B. Tauris & Co. Ltd, 2018.

Blaise de Vigenère, *L'Histoire de la décadence de l'Empire grec et établissement de celui des Turcs*. Comrife en dix liures, par Nicolas Chalcondyle Athenien, Paris, 1577.

Bockmann, Ralf, *Framing Sanctity: The Staging of Holy Places as Initiation for Christian Pilgrimage in Constantinian Jerusalem*, în Alison L. Gascoigne, Leonie V. Hicks, Marianne O'Doherty (eds.), *Journeying Along Medieval Routes in Europe and The Middle East*, Turnhout, Brepolis Publishers, 2016.

Bodunescu, Ion; Rusu-Șirianu, Ion, *Descifrarea unei istorii necunoscute*, București, Editura Militară, 1973.

Boehlke, Frederick J., *Pierre de Thomas: Scholar, Diplomat, and Crusader*, Philadelphia, University of Pennsylvania Press, 1966.

Borcz, Zuzanna, *Polskie pocztę*, Wrocław, Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, 1992.

Braudel, Fernand, *Jocurile schimbului*, volumul I, traducere și postfață de Adrian Riza, București, Editura Meridiane, 1985.

Idem, *Mediterranean și lumea mediteraneeană în epoca lui Filip al II-lea*, volumul II, București, Editura Meridiane, 1985.

Bruscoli, Francesco Guidi, *Circolazione di notizie e andamento dei mercati nel basso Medioevo*, în Isa Lori Sanfilippo, Antonio Rigon (eds.), *Fama e publica vox nel Medioevo. Atti del convegno di studio svoltosi in occasione della XXI*, edizione del premio internazionale Ascoli Piceno, Palazzo dei Capitani, 3-5 dicembre 2009, Roma, 2011.

Çakan, Varis, *The Role of Uyghur Turks In the Mongol Empire*, în „Asya Araştırmaları Dergisi”, sayı 1, cilt 3, 2019.

Carter, Tim, *Music, Patronage and Printing in Late Renaissance Florence*, Abingdon & New York, Routledge, 2000.

Cândeia, Virgil, *Semnificația politică a unui act de cultură feudală*, în *SRdI*, anul XVI, nr. 3, 1963.

Cebuc, Al.; Mocanu, C., *Din istoria transporturilor de călători în România*, București, Editura Științifică, 1967.

Čelkis, Tomas, *The Structure of Postal Routes of the Grand Duchy of Lithuania in the 16th–18th Centuries*, în „Lietuvos Istorijos Studijos”, volume 50, 2022.

Çerçi, Faris, *Haberleşme Hizmetleri ve Osmanlı Devleti'nde Ulak Organizasyonu (Gelibolulu Mustafa Âlînin Bu Konudaki Görüşleri)*, în „Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi”, 20, Erzurum, 2003.

Idem, *Messengers (Dispatch-riders) During the Progress Era of Ottoman Empire and the Perspectives of Mustafa Ali of Gallipoli* în „Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi”, no. 20, 2003.

Cerneak, E., *Cinci secole de război secret*, București, Editura politică, 1968.

Cernenchi, Eugen, *Soliile Țării Moldovei în secolele XV-XVII (instrumentele activității diplomatice)*, în „Anuarul Institutului de Istorie”, nr. 8, 2019.

Çetin, Cemal, *İşlevleri ve Özellikleri Bakımından Konya Menzilleri (XVII.-XVIII. Yüzyıllar)*, în „Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi”, volume 21, 2007.

Idem, *Organization of Transportation and Communication in the Ottoman State*, în „The Pursuit of History”, no. 5, 2011.

Idem, *Ulak Yol Durak. Anadolu Yollarında Padişah Postaları (Menzllhâneler) (1690-1750)*, Istanbul, Lord Matbaası, 2013.

Chelcu, Cătălina, *Cultura scrisă în limba română în Moldova la mijlocul secolului al XVII-lea. Contribuții*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași, 2016.

Chelcu, Marius, *Drumuri și orașe în Moldova secolelor XVI-XVIII. Câteva observații*, în Laurențiu Rădvan (ed.), *Civilizația urbană din spațiul românesc în secolele XVI-XVIII. Studii și documente*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași, 2006.

Chiaburu, Elena, *Distribuția cărții tipărite în Țările Române până la 1829*, în „Xenopoliana. Buletinul Fundației Academice „A. D. Xenopol” din Iași”, volumul XII, nr. 1-4, 2004.

Chirtoagă, Ion, *Stații de poștă pe traseul Iași-Chișinău în perioada medievală și începuturile modernității*, în „Dialogica”, nr. 2, 2021.

Ciocîltan, Virgil, *The Mongols and the Black Sea Trade in the Thirteenth and Fourteenth Centuries*, translated by Samuel Willcocks, Leiden & Boston, Brill, 2012.

Clausero, Conrad, *Laonici Chalcocondylae Atheniensis historiarum*, libri decem, ex interpretatione Ioannis Leunclauui, Paris, 1650.

Coman, Marian, *Putere și teritoriu. Țara Românească medievală (secolele XIV-XVI)*, Iași-București, Editura Polirom, 2013.

Condurachi, Ioan D., *Soli și agenți ai domnilor Moldovei la Poartă în secolul al XVII-lea*, București, 1920.

Constantinescu, Radu, *Moldova și Transilvania în vremea lui Petru Rareș. Relații politice și militare (1527-1546)*, București, 1978.

Constantinov, Valentin, *Românii în corespondența lui Stanisław Koniecpolski, marele hatman al Coroanei (III). Confruntări politico-militare 1636-1637*, în „Anuarul Institutului de Istorie”, Chișinău, nr. 9, 2021.

Cristea, Ovidiu, *Puterea cuvintelor. Știri și război în secolele XV-XVI*, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2014.

Idem, *Știri, politică și război în Moldova lui Ștefan cel Mare*, în AP, volumul X, 2014.

Dascăl, Loredana, *Secretomania în praxisul negustorilor medievali: paradigma greacă (I)*, în „Philologica Jassyensia”, an XVI, nr. 2 (32), 2020.

Dayi, Özkan; Tokan, Özgür, *A Governor of Uyghur Origin in Mongol-Era Iran: Körgöz*, în „Erzincan University Journal of Social Sciences Institute”, year 13, issue 1, 2020.

Decei, Aurel, *Établissement de Aktav de la Horde d'Or dans l'Empire Ottoman, au temps de Yildirim Bayezid*, în Zeki Velidi Togan' a Armağan, Istanbul, 1955.

Idem, *Invazia tătarilor din 1241/42 în ținuturile noastre după Djami' ot-Tevarikh a lui Fāzl-Lah Rāšid od-Din*, în Idem, *Relații româno-orientale. Culegere de studii*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1978.

Delibalta, Yavuz, *The Place and Importance of the Yam Organization (Post System) in The Commercial Life of The Mongolian Period*, în

Hacıfakhreddin Seferli (ed.), *1st International Silk Road Conference*, Nakhchivan State University, Azerbaijan, 26-27 May 2023.

Denys, Marta, *Głos trąbki i turkot powozu. Z dziejów poczty lubelskiej*, în „Na Przykład”, no. 34, Lublin, 1996.

Diaconescu, Emil, *Vechi drumuri moldovenești. Contribuțiuni în legătură cu luptele lui Ștefan cel Mare pentru ocuparea domniei*, în „Lucrările Societății Geografice «D. Cantemir»“, volumul II, Iași, 1939.

Doerfer, Gerhard, *Türkische und Mongolische Elemente in Neupersischen*, band II, Wiesbaden, Franz Steiner Verlag GMBH, 1965.

Doğru, Halime, *XII.-XIX. Yüzyıllar Arasında Rumeli'de Sağ Kolun Siyasi, Sosyal, Ekonomik Görüntüsü ve Kozluca Kazası*, Eskişehir, 2000.

D'Ohsson, C., *Histoire des Mongols depuis Tchinguiz-Khan jusqu'a Timour Bey au Tamerlan*, tome IV, livre VI, chapitre IX, Amsterdam, 1852.

Durand, Guillaume, *Carpates et Danube une Géographie Historique de la Roumanie*, editat de Cristina Spinei, Editura Istros, Brăila, 2012.

Dursteler, Eric R., *Venetians in Constantinople. Nation, Identity, and Coexistence in the Early Modern Mediterranean*, Baltimore, The Johns Hopkins University Press, 2006.

Idem, *Power and Information: The Venetian Postal System in the Early Modern Eastern Mediterranean*, în Diogo Ramada Curto, Eric R. Dursteler, Julius Kirshner, Francesca Trivellato (eds.), *From Florence to the Mediterranean and Beyond. Essays in Honour of Anthony Molho*, Firenze, 2009.

Dvornik, Francis, *Origins of Intelligence Services. The Ancient Near East, Persia, Greece, Rome, Byzantium, The Arab Muslim Empires, The Mongol Empire, China, Muscovy*, New Brunswick & New Jersey, Rutgers University Press, 1974.

Edgington, Susan B., *The Doves of War. The Part Played by Carrier Pigeon in the Crusades*, în Michael Balard (ed.) *Autour de la première croisade. Actes du Colloque de la Society for the Study of the Crusades and the Latin East (Clermont-Ferrand, 22-25 juin 1995)*, Paris, Publications de la Sorbonne, 1996.

Eğilmez, Savaş, Gönül Bayram Kalkan, *Yam (Post/Communication) Organization in Mongols*, în „Turcology Research”, volume 77, no. 1, 2023.

Ekrem, Mehmet Ali, *Mențiuni despre români în izvoarele turcești preotomane și otomane (secolele IX-XV)*, în *AI* anul XXVII, nr. 4, 1982.

Idem, *O mențiune inedită despre românii din secolul al IX-lea în Oguzname – cea mai veche cronică turcă*, în *SCIVA*, tomul 31, nr. 2, 1980.

Eșanu, Andrei; Eșanu, Valentina, *Studiu introductiv*, în Dimitrie Cantemir, *Descrierea Moldovei: în vechime și azi, Istoria moldo-vlachică, Viața lui Constantin Cantemir, Descrierea stării Moldovei: în vechime și azi*, ediție, aparat critic și indici de Florentina Nicolae, traducere din limba latină de Ioana Costa, studiu introductiv de Andrei Eșanu și Valentina Eșanu, București, Academie Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă – Muzeul Național al Literaturii Române, 2017.

Filitti, Ioan C., *Despre vechea organizare administrativă a Principatelor Române*, în „Revista de Drept Public”, anul IV, nr. 2, București, 1929.

Fossella, Jason, *The Dromos and Byzantine Communications, Diplomacy, and Bureaucracy, 518-1204*, Leiden & Boston, Brill, 2023.

Franke, Herbert, *The Chin Dynasty*, în Herbert Franke, Denis Twitchett (eds.), *The Cambridge History of China*, volume 6: *Alien Regimes and Border States*, 907-1368, New York, Cambridge University Press, 1994.

Frazee, Charles A, *Catholics and Sultans. The church and the Ottoman Empire 1453-1923*, Cambridge, Cambridge University Press, 1983.

Gabrieli, Francesco, *Arab Historians of the Crusades*, translated by E. J. Costello, London, Routledge, 2009.

Gârleanu, S. I., *Haiducie și haiduci*, București, Editura Enciclopedică Română, 1969.

Gemil, Tahsin, *Romanians and Ottomans in the XIVth-XVIth Centuries*, București, Editura Enciclopedică, 2009.

Gheață, Anca, *Condițiile instaurării dominației otomane în Dobrogea*, în Eugen Stănescu (ed.), *Studii istorice sud-est europene*, volumul I, București, Editura Academiei, 1974.

Gillett, Andrew, *Envoys and Political Communication in the Late Antique West, 411–533*, Cambridge, Cambridge University Press, 2003.

Giurescu, Constantin, *Capitulațiile Moldovei cu Poarta Otomană. Studiu Istoric*, București, 1908.

Goldthwaite, Richard A., *The Economy of Renaissance Florence*, Baltimore, The Johns Hopkins University Press, 2009.

Golimas, Aurel, *Despre capuchehăile Moldovei și poruncile Porții către Moldova până la 1829*, teza de doctorat, Iași, 1943.

Gonța, Alexandru, *Rolul cancelariei Moldovenești în slavizarea numelor de locuri în secolele XIV-XVI. Originea istorică a cobâlelor*, în Idem, *Studii de istorie medievală*, texte selectate și pregătite de Maria Magdalena Székely și Ștefan S. Gorovei, Iași, Editura Dosoftei, 1998.

Idem, *Satul în Moldova medievală. Instituțiile*, ediția a II-a, Iași, Editura Panfilius, 2011.

Grigoraș, Nicolae, *Instituții feudale din Moldova. Organizarea de stat până la mijlocul sec. al XVIII-lea*, București, Editura Academiei, 1971.

Idem, *Obligațiile în muncă față de stat și Turci ale populației din Moldova (secolele XIV-XVIII)*, în *SRdI*, tom 18, nr. 4, 1965.

Guriță, Ioan Augustin, *Despre Ștefan cel Mare și Moldova la sfârșitul secolului al XVII-lea. Note pe marginea unor fragmente de cronică târzie*, în Idem, „Ținând cu putere cuvântul vieții”. *Studii și documente privitoare la istoria bisericească și culturală a Moldovei (sec. XVIII-XIX)*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași, 2021.

Halaçoğlu, Yusuf, *Osmanlılarda Ulaşım ve Haberleşme (Menziller)*, Ankara, PTT Genel Müdürlüğü Yayını, 2002.

Halperin, Charles J., *Russia in the Mongol Empire in Comparative Perspective*, în „Harvard Journal of Asiatic Studies”, volume 43, no. 1, 1983.

Hasan, Abdullah Oğ., *Temir Kutluğ Yarlığı*, în „Türkiyat Mecmuası”, clit. 3, 1935.

Hemmeon, J. C., *The History of The British Post Office*, London, Oxford University Press, 1912.

Heywood, Colin J., *Some Turkish Archival Sources for The History Of The Menzilhane Network in Rumeli During The Eighteenth Century (Notes and Documents on The Ottoman Ulak, I)*, în „Boğaziçi Üniversitesi Dergisi”, volume 4-5, 1976-1977.

Idem, *The Evolution of the Courier Order (ulağ hükmü) in Ottoman Chancery Practice (Fifteenth to Eighteenth Centuries)* în J. Zimmermann, C. Herzog, and R. Motika (eds.), *Osmanische Welten: Quellen und Fallstudien: Festschrift für Michael Ursinus*, band 8 Bamberg, 2016.

Idem, *Two Firmans of Mustafa II on The Reorganisation of The Ottoman Courier System (1108/1696)*, în „Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae”, volume 54, 2001.

Hirschler, Konrad, *Ibn Wāṣil: An Ayyūbid Perspective on Frankish Lordships and Crusades*, în Alex Mallett, *Medieval Muslim Historians and the Franks in the Levant*, Leiden & Boston, Brill, 2014.

Holban, Maria, *Contribuții la studiul raporturilor dintre Țara Românească și Ungaria angevină (Rolul lui Benedict Himfy în legătură cu problema Vidinului)*, în Idem, *Din cronica relațiilor româno-ungare în secolele XIII-XIX*, București, Editura Academiei, 1981.

Idem, *În jurul chrographiilor lui Reicherstorffer*, în *SRdI*, tomul 18, nr. 1, 1965.

Ionescu-Gion, G., *Montagne și Valachia*, în „Revista pentru Istorie, Arheologie și Filologie”, volumul I, fascicula II, București, 1883.

Iorga, Nicolae, *Istoria armatei românești*, ediție îngrijită de N. Gherman și V. Iova, București, Editura Militară, 1970.

Jackson, Peter, *The Mongols and The West 1221-1410*, second edition, Abingdon, Routledge, 2018.

Kapferer, Jean-Noël, *Zvonurile, cel mai vevhi mijloc de informare din lume*, prefață de Septimiu Chelcea, traducere de Marina Vazaca, București Editura Humanitas, 1993.

Kittler, Juraj, *Venetian Control of Information Flows with Constantinople and the Soft Power of a Renaissance State*, în „The Historical Journal”, 2024.

Idem, *The Postal Revolution: Courier Networks in Italy, 1260–1600*, Leiden & Boston, Brill, 2025.

Koblasa, Pavel, *Zay de Csömör-uhrovecí páni*, în „Rodopisná revue on-line”, 13-3, 2011.

Kotwicz, Władysław, *Contributions aux études altaïques, A-B*, Wilno, 1932.

Idem, *Contributions aux études altaïques. A. Les termes concernant le service des relais postaux*, în „Rocznik Orientalistyczny” no. 16, 1953.

Kushenova, Ganizhamal, *Ögedey Kaan Devrinde Türkistan ve Maveratünnehir (1229-1241)*, Istanbul, İQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2013.

- Le Goff, Jacques, *La Nouvelle Histoire*, Paris, 1988.
- Idem, *Pentru un alt Ev Mediu*, volumul I, studiu introductiv, note și traducere de Maria Carpov, București, Editura Meridiane, 1986.
- Madgearu, Alexandru, *The Asanids. The Political and Military History of the Second Bulgarian Empire (1185-1280)*, Leiden & Boston, Brill, 2017.
- Mägi, Marika, *The Viking Eastern Baltic*, Leeds, Arc Humanities Press, 2019.
- Magina, Adrian, *Parohiile catolice din Banat în epoca lui Sigismund de Luxemburg*, în „Analele Banatului”, serie nouă – Arheologie-Istorie, nr. 20, 2012.
- Magina, Livia, *In Litteris Vestris Rescribatis...Corespondența privată în Banatul secolelor XV-XVII*, în „Banatica”, nr. 27, 2017.
- Manolescu, Radu, *Comerțul Țării Românești și Moldovei cu Brașovul (Secolele XIV-XVI)*, București, Editura Științifică, 1965.
- Idem, *Cultura orășenească în Moldova în a doua jumătate a secolului al XV-lea*, în Mihai Berza (ed.), *Cultura Moldovenească în timpul lui Ștefan cel Mare: Culegere de studii*, București, Editura Academiei, 1964.
- Marozzi, Justin, *Timurlenk Islam' ın Kılıcı, Cihan Fatihi*, çeviren: Hülya Kocaoluk, Istanbul, 2005.
- Massoud, Sami G., *The Chronicles and Annalistic Sources of the Early Mamluk Circassian Period*, Leiden & Boston, Brill, 2007.
- Matei, Ion, *Reprezentanții diplomatici (capuchehăi) ai Țării Românești la Poarta Otomană*, ediție îngrijită de Nagy Pienaru și Tudor Teoteoi, București, Editura Academiei Române, 2008.
- Matsui, Dai, *Uigur kāzig and the Origin of Taxation Systems in the Uigur Kingdom of Qocho*, în „Türk Dilleri Araştırmaları”, no. 18, Istanbul, 2008.

Maxim, Aurel, *Poștele din Moldova până în anul 1834*, volumul II, Iași, Editura Printis, 2013.

Maxim, Mihai, *O istorie a relațiilor româno-otomane, cu documente noi din arhivele turcești*, volumul I: Perioada clasică (1400-1600), Brăila, Editura Istros, 2012.

May, Timothy, *Jochi (d. 1225)*, în Timothy May (ed.), *The Mongol Empire – A Historical Encyclopedia*, volume I, Santa Barbara & Denver, ABC-CLIO, 2017.

Idem, *Sübedei Ba'atar, Portrait of a Mongol general*, în Donald Ostrowski and Christian Raffensperger (eds.), *Portraits of Medieval Eastern Europe, 900-1400*, London & New York, Routledge, 2018.

Măndescu, Dragoș, *Drumuri și trecători peste Carpați. Primele reprezentări în cartografie*, în Costin Croitoru (ed.), *Miscellanea Historica et Archaeologica in honorem Professoris Ionel Cândea septuagenarii*, București-Brăila, Editura Academiei Române și Istros, 2019.

McCormick, M., *Byzantium on the Move: Imagining a Communications History*, în Ruth Macrides (ed.), *Travel in the Byzantine World. Papers from the Thirty-fourth Spring Symposium of Byzantine Studies*, Birmingham, April 2000, Aldershot & Burlington, Ashgate Publishing, 2002

Melinte, Andrei, *Târgușoarele din Moldova (1774-1859). Studiu de caz: ținutul Iași*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași, 2025.

Melis, Federico, *I trasporti e le comunicazioni nel medioevo*, con introduzione di Michel Mollat, Prato & Firenze, Le Monnier, 1984.

Menache, Sophia, *The Challenges of Medieval Communication: The Military Orders*, în „Ordines Militares Colloquia Torunensia Historica. Yearbook for the Study of the Military Orders”, volume 25, 2020.

Meriç, Sinan, Paşaoğlu, Derya Derin, *Postal Organisation (yam) in the Golden Horde*, în „Golden Horde Review”, volume 11, no. 1, 2023.

- Mez, Adam, *Die Renaissance des Islâms*, Heidelberg, 1922.
- Michienzi, Ingrid Houssaye, *Datini, Majorque et le Maghreb (14e-15e siècles) Réseaux, espaces méditerranéens et stratégies marchandes*, Leiden & Boston, Brill, 2013.
- Midura, Rachel, *Postal Intelligence. The Tassis Family and Communications Revolution in Early Modern Europe*, Ithaca, Cornell University Press, 2025.
- Minescu, Constantin N., *Istoria poștelor române. Originea, dezvoltarea și legislațiunea lor*, București, 1916.
- Mirea, Daniel, *Theodosie voievod, Dragomir Călugărul și un document îndoielnic „din vremea lui Vlad cel Tânăr”*, în *AȘUI*, seria Istorie, tom LX, 2014.
- Morgan, David, *The Mongols*, Oxford, 1986.
- Motogna, V., *Războaiele lui Radu Șerban (1602-1611)*, în *AARMSI*, seria III, tomul VI, 1927.
- Muslu, Cihan Yüksel, *The Ottomans and the Mamluks. Imperial Diplomacy and Warfare in the Islamic World*, London & New York, I. B. Tauris & Co. Ltd, 2017.
- Nam, Jong Kuk, *The Scarsella Between the Mediterranean and the Atlantic in the 1400s*, în „Mediterranean Review”, volume 9, no. 1, 2016.
- Neagoe, Claudiu, *Mercenari otomani în oștile Țărilor Române (secolele al XVI-lea – al XVIII-lea)*, în „Danubius”, volumul XXIV, 2006.
- Nicolau, Vasile C., *Priviri asupra vechii organizări administrative a Moldovei*, Bârlad, f. a.
- Olbricht, Peter, *Das Postwesen in China unter der Mongolenherrschaft im 13. und 14. Jahrhundert*, Wiesbaden, Otto Harrassowitz, 1954.
- Olejniczak, Tomasz; Pikos, Anna, *Historia poczty Polskiej*, în Dominika Latusek-Jurczak (ed.), *Zarządzanie w Polsce: dydaktyczne studia*

przypadków, Warszawa, Akademia Leona Koźmińskiego, Wydawnictwo Poltext, extras, 2017.

Özlü, Zeynel, *The Menzil Staff (Menzilci) Working in The Menzil Organisation in Göynük, Bolu*, în „Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi”, volume 8, no. 2, 2006.

Pálosfalvi, Tamás, *From Nicopolis to Mohács. A History of Ottoman-Hungarian Warfare, 1389-1526*, Leiden & Boston, Brill, 2018.

Panaiteescu, P. P., *Contribuții la opera geografică a lui Dimitrie Cantemir*, în *AARMSI*, seria II, tom VIII, 1928.

Idem, *Drumul comercial al Poloniei la Marea Neagră în Evul Mediu*, în Idem, *Interpretări românești. Studii de istorie economică și socială*, ediția a II-a, postfață, note și comentarii de Ștefan S. Gorovei și Maria Magdalena Székely, București, Editura Enciclopedică, 1994.

Idem, *Legăturile moldo-polone în secolul XV și problema Chinei*, în „Romanoslavica”, volumul III, 1958.

Idem, *Mircea L'Ancient et les Tatares*, în „Revue Historique du Sud-Est Européen”, volumul XIX, no. 2, București, 1942.

Idem, *Ștefan cel Mare. O încercare de caracterizare*, în *Ștefan cel Mare și Sfânt 1504-2004. Portret în istorie*, volum editat de Ștefan S. Gorovei și Maria Magdalena Székely, Sfânta Mănăstire Putna, Editura Mușatinii, 2003.

Papacostea, Șerban; Ciocîltan, Virgil, *Marea Neagră – Răspântie a drumurilor intercontinentale 1204-1453*, Constanța, Ovidius University Press, 2007.

Idem, *Trade Routes and State-Building. The Early Commercial Policy of Medieval Wallachia and Moldavia*, în „Revista Istorică”, serie nouă, tomul XXIX, nr. 5-6, 2018.

Pascu, George, *Note despre Cantemir (Descrierea Moldovei)*, în „Revista Critică”, anul 2, nr. 4, 1928.

Paveliuc Olariu, Angela, *Ratoșele din Moldova: file de monografie*, Botoșani, Tipografia Ria Botoșani, 2025.

Păun, Radu G., *Les «Valachs» de Montaigne. Les métamorphoses d'un mot*, în „Revue Roumaine d'Histoire”, tomul 34, no. 1-2, 1995.

Pârvan, Vasile, *Începuturile vieții romane la Gurile Dunării*, București, 1923.

Pelliot, Paul, *Neuf notes sur des questions d'Asie centrale*, în „T'oung Pao”, second series, volume 26, no. 4-5, 1929.

Idem, *Notes sur l'histoire de la Horde d'Or*, Paris, 1949.

Pettegree, Andrew, *The Invention of News. How the World Came to Know About Itself*, New Haven & London, Yale University Press, 2014.

Pienaru, Nagy, *Otomanii și Hoarda de Aur. Relațiile lui Murad II cu Uluğ Mehmed*, în *SMIM*, volumul XX, 2002.

Idem, *Moldova și Imperiul Otoman. Solia lui Ștefan cel Mare din 1485*, în *Putna, ctitorii ei și lumea lor*, București, Editura Oscar Print, 2011.

Idem, *The Timurids and the Black Sea*, în Ovidiu Cristea and Liviu Pilat (eds.), *From Pax Mongolica to Pax Ottomana. War, Religion and Trade in the Northwestern Black Sea Region (14th-16th Centuries)*, Leiden & Boston, Brill, 2020.

Pilat, Liviu, *Iașii și drumul comercial moldovenesc*, în Florin Curta, Bogdan-Petru Maleon (eds.), *The Steppe Lands and The World Beyond Them. Studies in honor of Victor Spinei on his 70th birthday*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași, 2013.

Pippidi, Andrei, *Cunoașterea sud-estului european ca știință: opera inedită a lui L. F. Marsili*, în „Sud-Estul și Contextul European”, nr. II, 1994.

Pînzar, Alexandru, *Accesibilitate și centralitate. Târgurile Moldovei în rețeaua internă de drumuri mari de comerț din veacul al XV-lea*, în *AP*, XII, 2016.

Polański, Włodzimierz, *Jak przewożono Poczte Polską w dawnych czasach. Szkic historyczny z ilustracjami*, Toruń, 1925.

Popa, Marcel D., *Aspecte ale politicii internaționale a Țării Românești și Moldovei în timpul lui Mircea cel Bătrân și Alexandru cel Bun*, în *RdI*, tomul 31, nr. 2, 1978.

Popescu-Mihuț, Emanuela, *Ideologie și vocabular politic în Țările Române (sfârșitul secolului al XVIII-lea – Începutul secolului al XIX-lea) (I)*, în „Sud-Estul și contextul european. Buletin al Institutului de Studii Sud-Est Europene” nr. IX, 1998.

Pungă, Gheorghe, *Au fost răskoale în Moldova veacului al XVI-lea?*, în Idem, *Studii de istorie medievală și de științe auxiliare*, Iași, Editura Demiurg, 1999.

Pușcariu, Sextil, *Limba română. Privire generală*, volumul I, București, 1940.

Queller, Donald E., *The Office of Ambassador in the Middle Ages*, Princeton & New Jersey, Princeton University Press, 1967.

Ragheb, Youssef, *La transmission des nouvelles en terre d'Islam. Les modes de transmission*, în „Actes des congrès de la Société des historiens médiévistes de l'enseignement supérieur public, 24e congrès”, Avignon, 1993.

Rădvan, Laurențiu, *At Europe's Borders Medieval Towns in the Romanian Principalities*, translated by Valentin Cîrdei, Leiden & Boston, Brill, 2010.

Idem, *Drumuri de țară și drumuri de oraș în Țara Românească în secolele XVII-XVIII*, în Idem, *Orașul din spațiul românesc între Orient și Occident. Tranziția de la medievalitate la modernitate*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași, 2007.

Renouard, Yves, *Comment les papes d'Avignon expédiaient leur courrier*, în „Revue Historique”, année 72, tome 180.

Robarts, Andrew, *Migration and Disease in the Black Sea Region. Ottoman-Russian Relation in the Late Eighteenth and Early Nineteenth Centuries*, London & New York, Bloomsbury Academic, 2017.

Rollo-Koster, Joëlle, *Avignon and Its Papacy, 1309-1417. Popes, Institutions, and Society*, Lanham, Boulder, New York, London, Rowman & Littlefield, 2015.

Russell-Smith, Lilla, *Uygur Patronage in Dunhung: Regional Art Centres on the Northern Silk Road in the Tenth and Eleventh Centuries*, Leiden & Boston, Brill, 2005.

Rusu, Eduard, *Muzica și puterea politică în Moldova și Țara Românească, secolele al XV-lea – al XVIII-lea*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași, 2021.

Sak, Izzet, Çetin, Cemal, *In 17th and 18th Centuries Menzils in Ottoman Empire and Thier Functions: A Model of Akşehir Menzils*, în „Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi”, no. 16, 2004.

Sardella, Pierre, *Nouvelles et spéculations à Venise au début du XVIe siècle*, Paris, 1948,

Schobesberger, Nikolaus; Arblaster, Paul; Infelise, Mario; Belo, André; Moxham, Noah, Espejo, Carmen; Raymond, Joad, *European Postal Networks*, în Joad Raymond, Noah Moxham (eds.), *News Networks in Early Modern Europe*, Leiden & Boston, Brill, 2016.

Silverstein, Adam J., *Postal Systems in the Pre-Modern Islamic World*, New York, Cambridge University Press, 2007.

Sophoulis, Panos, *Banditry in the Medieval Balkans 800-1500*, f.l., Palgrave Macmillan, 2020.

Soucek, Savat, *A History of Inner Asia*, New York, Cambridge University Press, 2000.

Spinei, Victor, *The Romanians and the Turkic Nomads North of the Danube Delta from the Tenth to the Mid-Thirteenth Century*, Leiden & Boston, Brill, 2009.

Spuler, Bertold, *Die Mongolen in Iran. Politik, Verwaltung und Kultur Der Ilchanzeit 1220-1350*, 2. erweiterte Auflage, Berlin, Akademie Verlag, 1955; ediția în limba turcă: Spuler, Bertold, *Iran Moğolları. Siyaset, idare ve kültür İlhanlılar devri, 1220-1350*, 1939 da Lripzig'te hasılmış olan nüshadan dilimize çeviren Cemal Köprülü, Ankara, Türk Tarih Kürümü Basımevi, 1957.

Stoicescu, Nicolae, *Despre organizarea pazei hotarelor în Țara Românească în sec. XV-XVII*, în *SMIM*, volumul IV, 1960.

Idem, *Curteni și slujitori. Contribuții la istoria armatei române*, București, Editura Militară, 1968.

Idem, *Sfatul domnesc și marii dregători din Țara Românească și Moldova (sec. XIV-XVII)*, București, Editura Academiei, 1968.

Idem, *Repertoriul bibliografic al localităților și monumentelor medievale din Moldova*, București, 1974.

Suciu, Emil, *Influența turcă asupra limbii române*, volumul I: *Studiu monografic*, București, Editura Academiei Române, 2009.

Idem, *Mots d'origine Roumaine en Turc-Osmali*, în „*Studia et Documenta Turcologica*”, no. 2, Cluj-Napoca, 2014.

Süme, Mehmet, *Osmanlı Ulaşım ve Haberleşme Ağında Bolu Menziline Yeri ve Önemi*, în Mehmet Okur, Üyesi Ülkü Köksal, Üyesi Volkan Aksoy (eds.), *Geçmişten Günümüze Karadeniz'de Ulaşım*, Karadeniz, Teknik Üniversitesi Yayınları, 2020.

Székely, Maria Magdalena, *La curte, la Petru Vodă*, în „*Revista Istorică*”, serie nouă, nr. 7-8, 1997.

Eadem, *Calul: de la mijloc de transport la simbol de putere*, în Idem, *Lumea animalelor: Realități, reprezentări, simboluri*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași, 2012.

Eadem, *Trecutul în culori, culori ale trecutului*, în *AȘUI*, serie nouă, istorie, tom LXV, 2019.

Șăineanu, Lazăr, *Influența orientală asupra limbii și culturii române*, volumele I-II, București, 1900.

Tentiuc, Ion; Munteanu, Octavian, *Conexiunile spațiului Est-Carpatic cu lumea vikingă: o nouă buterolă din epoca medievală timpurie descoperită în Moldova*, în „Tyragetia”, volumul XVI[XXXI], nr. 1, Chișinău, 2022.

Togan, Zeki Velidi, *Umumi Turk Tarihine Giriş. En eski devirlerden 16. Asra kadar*, volumul I, Istanbul, 1946.

Turcitu, Claudiu Victor; Mototolea, Constantin-Aurel, *Dobrogea otomană în documente 1420-1878*, s. I., Editura Herlo Verlag UG, 2023.

Urechia, Nestor, *Căruța Poștei (cum călătoreau strămoșii noștri)*, București, 1907.

Urechia, V. A., *Din domnia lui Alexandru Calimach*, în *AARMSI*, seria II, tomul XXIII, București, 1901.

Ursu, Ion, *Relațiile Moldovei cu Poarta până la moartea lui Ștefan cel Mare*, Piatra Neamț, 1900.

Varlik, Nükhet, *Plague and Empire in the Early Modern Mediterranean World. The Ottoman Experience, 1347-1600*, New York, Cambridge University Press, 2015.

Văcaru, Silviu, *Diecii Țării Moldovei în prima jumătate a secolului al XVII-lea*, Iași, Editura Junimea, 2006.

Veinstein, Gilles, *Retour sur les privilèges des Alamanoğlu: Une lignée juive ottomane à travers les siècles*, în Eyal Ginio and Elie Podeh (eds.), *The*

Ottoman Middle East. Studies in Honor of Amnon Cohen, Leiden & Boston, Brill, 2014.

Vér, Márton, *Animal Terminology in the Uyghur Documents Concerning the Postal System of the Mongol Empire*, în „Turkic Languages”, volume 23, no. 2, 2019.

Idem, *The Origins of The Postal System of the Mongol Empire*, în P. B. Golden, R. K. Kovalev, A. P. Martinez, J. Skaff, A. Zimonyi (eds.), *Archivum Eurasiae Medii Aevi*, volume 22, Wiesbaden, Harrassowitz Verlag Publishers, 2016.

Vlad, Matei D., *Impunerea și perceperea dărilor pe cai în Țările Române (până la sfârșitul secolului al XVII-lea)*, în „Studii. Revistă de istorie”, anul X, nr. 3. 1957.

Idem, *Țărănimea – Factor militar hotărîtor în oștirea voievozilor români din secolul al XVI-lea*, în „Studii și Articole de Istorie” volumul XXXIX-XL, 1979.

Wasiucionek, Michał, *Înalta Poartă și Țările Române. Rivalități și alianțe în secolul al XVII-lea*, traducere din engleză de Lia Decei, București, Editura Humanitas, 2024.

Waugh, Daniel C.; Maier, Ingrid, *Cross-Cultural Communication in Early Modern Russia: Foreign News in Context*, Seattle & Uppsala, 2023.

Wood, Frances, *Did Marco Polo got o China?*, Boulder, Westview Press, 1996.

Yalman, Ahmet Emin, *Modern Türkiye'nin Gelişim Sürecinde Basın (1831-1913)*, çev. Birgen Keşoğlu, 2. Basım, İstanbul, 2020.

Yazıcı, Nesimi, *Tazimatta Haberleşme ve Kara Taşımacılığı*, în „OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi”, no. 3, 1992.

Yolsever, Umut, *Altın Orda Devleti'nin Dış PolitikasıI: Batu Han Dönemi (1242-1255)*, Yüksek lisans tezi, Danışman: Prof. Dr. Kemal Özcan, Konya, 2019.